

elemzéséből írtam, és Kiefert csak jóval később kezdtem el mesteremnek tartani, amikor egyik kedvenc területével, a morfológiával kezdtem foglalkozni, illetve amikor megszervezte az új magyar nyelvészet bibliájának számító *Strukturális magyar nyelvtan* munkálatait és (részben amerikai) kiadását.

Nem jártunk rosszul, mert Kiefer után a legendás emlékeztető Szépe György lett az „atyamesterünk”. Róla a 80. születésnapjára írtam egy amolyan „párhuzamos életrajzot” az *Élet és Irodalom* számára a vele nagyjából egy időben született Kiefert is ünnepeve. Szépe életműve túlzás nélkül a mai korszerű hazai nyelvtudomány egésze, annak sok színesirányzatával és egymással jó kapcsolatokat ápoló művelőivel. Ennek megalapozására, létrehozására és menedzselésére valószínűleg egyedül ő volt képes. Szegedi „szabadságomban” magam dolgozhattam ki a kurzusaimat, de a tanszéken egyedül voltam generatív nyelvész, és Mártonfi másfél évvel későbbi távozása után a karon is. Szépét viszont a Nyelvtudományi Intézetben egy csapat fiatal nyelvész vette körül, s belőlem is ebben az állandóan vitaközlő és megújuló közegben lett véglegesen és visszavonhatatlanul nyelvész.

A harmadik „óriás” a távolról klasszikus német professzornak mutatkozó Telegdi Zsigmond volt. Közel- és távollátó szemüvegét cserélgetve olvasta fel órajegyzeteit, illetve nézett ránk átható tekintettel, időnként el-elmosolyodva – bár akkor még nem mindig értettük, min is mosolyog. Telegdi rendkívüli műveltséggel bírt; idősebb korban is nyitott szellemmel követte a nyelvészet fejleményeit és támogatta a fiatalokat, kritikus szemmel olvasva munkáikat.

A szegedi Angol Tanszéken lévő szobámban három nagy tanáregyéni képét tettem ki, akik közül valódi mesterem csak egyikük volt, az előbb említett Telegdi. A ma már talán elfeledett Szenczi Miklós az angol irodalom professzora volt az ELTE-n, aki óriási tudásával és emberi kedvességével nyugtázta le a hallgatókat – már aki elég előre tilt a teremben, hogy sokszor alig hallható hangon elmondott előadásait követni tudja. Ő a háború után aberdeeni egyetemi katedráját hagyta ott, hogy hazajöjjön a – reményei szerint – épülő demokráciába, amely azonban nem sokáig tűrte az ellenséges világ kultúrájának terjesztését.

Országh László képét azért akasztottam ki, hogy a hallgatók lássák a hazánkban talán utolsó angol gentlemannek az arcvonásait is, aki debreceni professzorként az angol–amerikai kultúra-, nyelv- és irodalomtudomány megfélebbhezhetetlen tekintélye volt. Akkor még nem tudhattam, hogy amikor 2002-ben az MTA Nyelvtudományi Intézetének igazgatója leszek, *A magyar nyelv nagyszótára* újraindításában és a bezárással fenyegetett munkálatok megmentésében az ő példáját fogom követni: Országh ugyanis, miután a Rákosi-korszakban az összes nyugati nyelv-szakot megszüntették, a Nyelvtudományi Intézetben lexikográfusi szakértelmét kamatoztatva csekély tíz év alatt egy hozzá hasonlóan oda „száműzött” munkatársi gárdával összeállította a hétköznapi értelmű szótárt.

Az evilági Akadémia – a máig köztünk lévő Kiefer Ferenc kivételével – nem fogadta be őket; remélem, a mennyei akadémia tagjaiként jóindulattal néznek le rám...

MIKLÓSI ÁDÁM

Biológiai Tudományok Osztálya

Budapesten született 1962-ben. Az ELTE Természettudományi Kar Biológiai Intézet Etológiai Tanszékének vezetője. Szűkebb szakterülete az etológia. Legfontosabb eredménye, hogy munkássága nyomán általánosan elfogadottá vált a kutya mint természetes állati modell számos olyan kutatásban, ahol az emberi viselkedés összehasonlító megközelítése a cél. A kutyára alapozott etológiai kutatásai kiterjednek többek között a szociokognitív viselkedés evolúciós vizsgálatára, e viselkedésformák genetikai és neurobiológiai mechanizmusainak tisztázására, összehasonlító személyiségkutatásra, öregedéskutatásra. Legújabb felismerése, hogy a robotika fejlődésével lehetővé vált az etológia és a robotika összekapcsolása, amely etorobotika néven új megközelítést kínál az ún. szociális robotok tervezésére, megvalósítására, valamint viselkedési mérésekkel történő validálására. *Dog Behaviour, Evolution and Cognition* című kötetét az Oxford University Press két kiadásban jelentette meg. A kötet a terület fontos monográfiája, számos egyetemen tankönyvként használják.

Pályája során melyek voltak jelentősebb szakmai kudarcai?

Kudarcból mindig sokkal több van, mint sikerből. Ez a tudomány lényegéből következik, amire én mindig is úgy tekintettem, mint például az Antarktisz felfedezésére. Van, akinek sikerül elérnie a célt, és van, akinek nem. De ettől lesz ez az egész játék izgalmas, el sem tudom képzelni, mi lehet ennél érdekesebb munka vagy hivatás, amikor az ember minden reggel azzal ébredhet, hogy hátha épp ma éri el az áhított célt... Sokan azt tartják kudarcnak, amikor valamilyen eredmény „nem jön ki”, ilyenkor azt mondom, ez jó, legalább nem vész kárba sok-sok munka.

Talán a legnagyobb kudarcnak azt éltem meg, amikor egy-egy konferencián kiderült, hogy az éppen aktuális kutatásunk senkit sem érdekelt. Ezek a tapasztalatok azonban nagyon fontosak voltak ahhoz, hogy megtanuljam észrevenni az aktuális tudományos problémákat, és ennek megfelelően tervezni a kutatás irányát. A kudarc másik tipikus formája, ha az „eredménytelenség” sokáig, akár éveik tart, mert a kutatás elhúzódik, és nem akar megszületni a nagy ötlet. Az ilyen helyzetet úgy lehet elkerülni, hogy a kutató párhuzamosan két-három eltérő területen aktív, és akkor biztos lehet benne, hogy ha valahol el is akad egy időre, a másik témában lesznek majd sikerei. De a kudarc legjobb megelőző gyógyszere a hit, ha abból jól állunk, akkor a kudarcok elviselése is könnyebb.

Magányos kutató vagy inkább csapatjátékos?

Mindig biológus szerettem volna lenni, de érdekes módon fiatalon nem nagyon jutott eszembe a kérdés emberi oldala. A visszaemlékezések, regények általában a híressé vált kutatókról, nagy felfedezőkről szólnak, akik

hegycúcsként magasodnak munkatársaik fölé. A modern kutatás azonban már teljesen más. Akarjuk vagy sem, csapatban kell játszani, egy magányos kutatónak nagyon kicsik az esélyei. Talán nekem az a szerencsém, hogy nagyon szívesen játszom csapatban, sőt ma talán a tudományos kutatás egyik vonzereje számomra, hogy egy jó csapatban dolgozhatom. Visszanézve is jól látszik, hogy az első igazi sikereink akkor születtek, amikor a kutatóink közössége elért egy kritikus öt-hat főt, és egy olyan csapatunk született, ahol mindenkinek megvolt az önként vállalt egyedi szerepe. Egy jó csapat kialakításához azonban szerencse is kell, de nagyon fontos, hogy mindig legyen valaki, aki jól látja és látatja az irányt. A csoporttagoknak ugyanakkor készen kell állniuk arra is, hogy szükség esetén a másik helyett is helyt tudjanak állni, és a siker érdekében bármilyen munkát hajlandóak legyenek elvégezni. A mi csapatunkban ezzel nem szokott probléma lenni. Ha úgy jön ki a lépés, akkor hajnalig írunk pályázatot, a forró napon cipeljük a videokamerát, felmossuk a labort, vagy éppen beugrunk egy tévécsatornához nyilatkozni. És, ami nagyon fontos: örülünk egymás sikereinek, és együtt szomorkodunk, ha úgy hozza a sors.

Mire kíváncsi egy egészen más tudományterület kérdései közül?

Biológusként végeztem, a kandidátusi és az MTA doktora értekezésemet is etológiai té-

mából készítettem el. Aztán valahogy öt-tíz éve magával ragadott a robotika, pontosabban egyik ága, amelyben emberrel szociális interakcióra képes robotokat készítenek. Az ilyen, ún. *társrobotok* új generációjának létrehozásában együtt dolgozunk a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mérnökeivel, és különösen sok támogatást kapunk Korondi Péter tanszékvezető professzortól. Együtt alakítunk ki egy új tudományterületet, az etorobotikát, amely a robotok megtervezésében érvényesíteni kívánja az ember és állatok viselkedésének tanulmányozása révén megszerzett etológiai ismereteket. A kutatás egyik alapmodellje a kutya–ember kapcsolat, és azt képzeljük, hogy a majdani ember–robot interakció is hasonlóképpen formálódik. Sokan félnek a robotoktól, mert azt gondolják, hogy kiszorítják az embert (és a kutyát), versenytársai lesznek. Pedig épp ellenkezőleg: ha a kutatásban (és később a gyakorlatban) az etológiai szempontokat érvényesítjük, akkor a robotok olyan új feladatokban válhatnak az ember segítőtársaivá, amelyekben egy másik ember vagy kutya amúgy sem segítené. Az ember–robot kapcsolatnak nem a versengésen, hanem az együttműködésen kellene alapulnia. Leginkább arra vagyok kíváncsi, hogy vajon a következő öt–hét évben eljutunk-e oda, hogy lesznek olyan társrobotjaink, amelyek tényleges segítséget képesek nyújtani az emberekkel való interakció során.

Interjú

FORRADALMUNK ÉS A NAGYVILÁG

2016. május 24–26. között ötödször tartották meg az *Európa emlékezete* című nemzetközi történeti szimpóziumsorozatot, ezúttal a Magyar Tudományos Akadémián. Huszonöt ország vett részt a tanácskozáson, amely most a hatvan évvel ezelőtti 1956-os magyar forradalomról szólt. Három résztvevő és előadó szakemberrel Várkonyi Benedek beszélgett.

Az előadások témái szerteágazók voltak, de közös volt bennük, hogy legtöbbjük tágabb, nemzetközi nézőpontból elemezte a forradalmat. Néhány téma közülük: *1956 – összefüggések, hatások, emlékezet; 1956 Közép-Európára, a Nyugat és a Kelet politikájára gyakorolt hatása; 1956 öröksége és mai üzenete a művészetekben és a kultúrában*. A tanácskozás szakmaiságát és tekintélyét az biztosította, hogy nemcsak ismert hazai kutatók, hanem neves nyugati és közép-európai történészek is tartottak előadásokat.

Ahogy távolodnak az évek, az emlékezet egyre erősebb lesz. Ez a paradoxon jellemezte a konferenciát, melynek előadói és hallgatói előtt világhosszúvá vált, hogy a szemtanúk, a résztvevők és mindazok, akik személyes emlékezetükben őrzik huszadik századi történelmünknek ezt a pillanatát, egyre kevesebben vannak. Ugyanakkor a történeti kutatások egyre mélyebbre ásunk a forradalom egyre messzibb múltjában. Az, hogy huszonöt ország történészei számoltak be kutatása-

ikról, jól mutatja, hogy a külföldet is nagyon érdekli a *mi* forradalmunk. Elvégre az bármennyire volt is hazai esemény, a világtörténet része. És nemcsak azért, mert – bizonyos nézőpontból – minden történés oda tartozhat, hanem mert ennek az alig két hétnek világviszhangja volt; megzengette szinte az egész földet, annak ellenére, hogy a szuezi válság lekötötte a közvélemény figyelmét.

Különösen érdekes volt látni, hogy mennyire szerteágazó a magyar forradalom és a világ más országainak viszonya. Az Egyesült Államok már sokszor fölbukkant mint lehetséges szereplő, de arról ritkán hallani, hogy Algériáig vagy Törökországig mennyire jutott el a forradalom hulláma.

Három kutató három megközelítést olvashatják most, amelyeket a konferencia szüneteiben készült villámbeszélgetésekben mondtak el.

BORHI LÁSZLÓ

az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet tudományos tanácsadója, a bloomingtoni Indianai Egyetem vendégprofesszora.

1956-ot a hazai történészek nagyon sokáig mint belföldi eseményt vizsgálták.

Amikor a külföld is szóba került, rendszerint csak a szuezi válságról beszéltek. Mennyire